

Književna poročila.

Dr. Štampihar Juri: „Zasebno pravo“. Splošni del. 1944. Založila knjižna založba tiskarne „Merkur“ d. d. v Ljubljani.

Današnji viharni dobi v tej vojni bo književni kronist moral dati slovesno priznanje, da se odlikuje po izredni duhovni plodovitosti. V okviru skoro dnevnih knjižnih publikacij smo dobili kot nadaljnji dokaz življenjskosilne narodne kulture navedeni novi prispevek pravnškega reda, ki so ga spontano toplo pozdravili, naravno, saj izpolnjuje težka pričakovanja in začne odplačevati moralni dolg, ki ga je pravniško pokolenje s prehodom v lastno državno življenje ob koncu prve svetovne vojne prevzelo: presaditi bogati pravni inventar, ki smo ga prinesli v skupnost, v domačo grudo. Tega poskusa se je lotil pisec na področju glavnega dela zasebnega pravnega reda in, o imenovani knjigi lahko takoj rečemo, z zelo častnim uspehom.

Če naj poskusimo o njej dati stvarno oceno, žal ne moremo navezati na izraženi namen knjige, ker se pisec iz neznanih razlogov ni odločil za knjižno vpljudnost spremne besede. Prisiljeni smo iskati in odkrivati cilje knjige v njeni izvedbi. Iz konteksta izvemo, da si je pisec zadal nalogo, obravnavati splošno zasebno pravo, kakor ga rajši naziva nasproti „državljskemu“ „grajanskemu“ pravu. Izbrani naziv predmet sicer prikladno označuje, ker izloča vse javno in posebno zasebno pravo, vendar sta tudi izraza državljansko, grajansko pravo v zakonodaji, slovstvu in sodni praksi dovolj in tako udomačena, da se pri tem ne misli na državljanstvo in obseg njegovih pravic, tako da porabi teh nazivov ne bi ugovarjali, dokler ne dobimo avtoritativnega izrazoslovja. Stremiti bo za tem, da se doseže avtoritativna označba (in citacija), ker različno izrazoslovje posameznih piscev dela in pomnožuje nepotrebne zmešnjave. S piščevim stališčem se ne strinja naziv knjige. Le v dnevnem prometu, ne pa v slovstvenem delu smemo rabiti skrajšano obliko za izbrani predmet. V „razpravi“ pisec, ki se sicer trdo oklepa odz., ne sledi njegove trodelbe, ampak fakultetno uredbo in tradicijo peterodelbe, tako da imamo pričakovati še posebne knjige o stvarnem pravu, obligacijah, rodbinskem in dednem pravu. Seveda učni akademski predpisi za slovstveno metodično zasnovu niso merodajni niti vplivni, saj sami slovstveni razvoj le posnemajo. Vendar peterodelbi ni ugovarjati, ker je podana po naravi sami in je slovstveno že preskušena kot najboljša, ker prikazuje v najrazvidnejši obliki homogene dele zasebnega prava, le obča razmejitev mora biti v svojih osnovah jasna. Glede razmejitve nasproti javnemu pravu pisec pravilno poudarja pozitivnopravne razlike zakonodaje, dasi smo mnenja, da je slovstvu, ki zanika razliko teh panog, priznati, da sta le dva dela istega pravnega reda; saj je obema skupen isti vir — državna moč. Prenagljeno je piščevo mnenje, da javno pravo pridobiva vedno večjo premoč nad zasebnim pravom ali celo da razvoj favorizira posebno stvarno pravo. Vse pravo je biologične narave, v stalnem teku in preteku. Mirne dobe človeštva pospešujejo zasebno pravo včasih skoro do kulta, v nemirnih se bolj izživlja javno pravo. Za končno sodbo glede razvoja je doba med svetovnima vojnama prekratka, povrh v osnovah občega sožitja držav kakor poedinca premalo ustaljena, ne glede da dvomimo, da bi javno pravo bilo vobče sposobno ustvarjati tisto pravno varnost ter pravniško kulturo kot eno glavnih osnov obče kulturnega razvoja, kakor zasebni državni pravni red, ki je do neke meje celo pogoj za razvoj javnega prava. Res pa je, da je zasebno pravo izpostavljeno stalnemu prepajanju občega pravnega razvoja. Od

početka tega stoletja je n. pr. narasel vpliv trgovinskega prava, ki je v novelah prešlo deloma v obče zasebno pravo. To in drugo vplivanje ni edino niti še ni dovršeno. Stanovsko stran razvoja gre priznavati zato le v biološkem okviru občega pravnega mišljenja, razvijajočega se pod silo novih življenjskih prilik ne pa kot posebno pravo. Sicer je zadevno vse odvisno od ureditve razmerja poedinca proti državi kot glavnemu problemu sedanjega časa. Glede razmejčitve obeh panog po veljavnem stanju od pisca pogrešano formulo obče narave za dvomljive primere bo težko najti, tudi pisec je ne postavlja. V pravno urejeni državi z zares nezavisnim upravnim sodstvom se ne glede na to posebno težave pri razmejčitvi javnega in zasebnega prava v praksi manj občutno pojavljajo, razen seveda v časih ko *silent musae*.

V splošnem delu hoče pisec obravnavati tista „pravna načela in pravila“, ki so vsem delom skupna ali ki v nobenega drugega organizacijo ne spadajo, pri čemer se v glavnem naslanja na odz. in slovstveno tradicijo. Snov razvršča tako, da obravnava pod I. pojem in viro zasebnega prava, II. objektivno pravo, III. osebe, IV. reči (stvari in pravice), V. pravna dejstva, VI. zaščito pravic in VII. avtorsko pravo. Pregled teh poglavij kaže, da pisec naznačeni smeri ni ostal zvest. Iz stvarnega prava prevzema namreč med splošne nauke poglavja o pripadnosti in prometnosti, javni svet in rabo, lastnosti posamičnih stvari, skupne lastnosti stvari, vrednost, ceno in denar (t. 144—198), torej obče nauke stvarnega prava. Iz splošnega dela obveznostnega prava uvršča pisec v splošni del zasebnega prava med pravna dejstva nauke o krivdnem, dobrovernem, nedopustnem ravnanju, obrezuspešenju zakona, odgovornosti za nedopustno ravnanje ter naključje, slučajnosti, vzročno zvezo, škodo, poslovne oblike in razpolaganje (t. 239—286, 308, 436—441), dočim je vse drugo, kar se tiče oseb, predmeta obligacij, njih nastanka, udrditve, spremembe in presianka ostalo pridržano prikazu obligacijskega prava; z enako pravico bi se lahko premaknili v splošni del nauki o obrestih, delitvi pogodb, ari, pogodbeni globi, prikrajšanju nad polovico itd. Razmejčitvenega kriterija ni spoznati; taka sistematika bi zahtevala uvodne razjasnitve. Sicer je res, da za sistematiko odločuje le smoter in da je razmejčitev peterodelebe lahko prožna, toda bojimo se, da oportuniteta ne opravičuje, da je pisec prelomil slovstveno tradicijo, ako naj posamezni ostali deli ostanejo duhovna organizacijska enota. Zdi se, da more prej stvarno kakor obligacijsko pravo okrnitev prenesti brez občutne škode; obči nauki obligacijskega prava pa so po piščevi razvrstitvi tako razklani na dvoje, da občutno trpi organsko enotni prikaz. Seveda bo mogoča končna sodba glede te sistematike šele, ko izideta okrnjena dela zasnovanega dela.

Trdno se oklepajoč § 285 odz., uvršča pisec telesne stvari in pravice kot „reči“. S to opredelbo pa pride v navzkrižje z jezikovnim pojmovanjem. Slovstvo se je spono § 285 že dolgo otreslo, saj slovstveni prikaz naj počiva na živi miselnosti.

Glede medsebojne razvrstitve gre omeniti, da se sicer zaščita pravic kot zasebnopravni nauk obravnava navadno na koncu splošnega dela, vendar bi ga kazalo uvrstiti pred pravnimi dejstvi in rečmi, saj se pot na zasebnopravno področje odpira že s pogoji pravnozaščitnega zahtevka, ki so zasebnopravne narave. V okvir zaščite pravic je pisec prevzel zasebnopravne institute položitve računa, napovedne prisega ter predložitve listine, nesmotrno, ker gre stvarno za tipe dajatvenega zahtevka. Docela neumljiva pa je pritegnitev avtorskega prava v sestavni del splošnega dela, saj je posebno zasebno pravo in tudi po fakultetni uredbi učno priključeno trgovinskemu pravu. Ne glede nato je ta del zgolj kratek priročni prikaz zakonskih določb brez

znanstvene poglobljenosti. Še kot priložnostni dodatek bi ga bilo težko opravičiti, zato se z njim dalje ne pečamo. Zelo skromne omembe izvršilnega postopka (t. 528—532) so očitno posledica piščevega naziranja, da je del procesa, vendar ne izpolnjujejo naloge, prikazati zasebnopravne oblike procesne zaščite. Ip. je formalno in stvarno danes tako samostojna enota, da pičle opombe glede pojma, izvršilnega naslova, izvršilnega predmeta in postopka za popolnost prikaza zasebnega prava ne zaležejo mnogo. Popolni prikaz zaščitnih zasebnopravnih oblik pa bi nikakor ne mogel pogrešati nepravdnega področja, mimo katerega gre pisec docela.

Razlikovanje med pridobitnim ter ugasitvenim zastaranjem pisec odklanja, ker je priposestvanje ustanova stvarnega prava in vsako ustanovo zakon posebej ureja. To se nam zdi napačno, ker zastaranje ter priposestvanje kot njegova nasprotna plat služita enakomerno istemu cilju „zaščite sedanosti proti preteklosti“. Nauk o priposestvanju je bilo obravnavati v splošnem delu.

Med vire zas. prava šteje pisec privilegije, spadajo pa med pravna dejanja, saj jih je presojeti „enako drugim pravicam.“ (§ 15 odz.). Naziv parlamentarna in absolutna monarhija za državno stanje po 1. 12. 1918 se mi ne zdi točen. Zasebnopravno zakonodajo bivše deželne vlade po prevratu bi bilo navesti, zadevnega pregleda še nimamo. Pravne ocene statuta z dne 3. maja 1941 z ozirom na mednarodno pravo pisec ne daje. Čeprav se posebej razume, bi vendar bilo dobro poudarjati, da se pod pozivanjem na zasebno pravo razumejo tudi vse panoge posebnega zasebnega prava (čl. 25 ucpp.). Pri zelo strnjemem pravnozgodovinskem pregledu pogrešam domače vire. Zlasti tudi glede običajnega prava, mestnega in trškega sodstva, (k Martinijevemu načrtu pripombe kranjske deželne komisije gl. ZZR 1939/40). Čas od recepcije do kodifikacije je pisec preskočil (g. štajerski „Landrecht“, ki je veljal tudi na Koroškem in Kranjskem, gorsko pravo itd.). Za razumevanje novelacij odz. se ne more preko motivov, ki jih pisec ne omenja. Zelo pičel je slovstveni pregled, ne omenja se v besedilu niti najbolj razširjeno delo Ehrenzweiga, Klangov Komentar, izvrstna obdelava Krasnopolskija, Kafke itd. Med okrajšavami se nahaja očitno le del slovstva, ki ga pisec porablja, poleg tega navaja pred posameznimi poglavji slovstvene vire.

Oris veljavnega prava bi ne smel pogrešati prikaza zenačevalnih uspehov zlasti slovenskega dela k načrtu novega odz. Duhovno delo, ki gre pred zakonom, je z njim pretesno povezano, da bi ga slovstvo moglo prezreti popolnoma. Zato je imel pisec tudi zavzeti lastno stališče glede materialij. O normalni sodnikovi zavezi glede sodne prakse se ne da govoriti spričo svobodne dokazne ocene. Pravni primer ne obstoji le iz dejanskega in pravnega vprašanja, ampak po najvejšem slovstvu tudi iz predpostavk pravnozaščitnega zahtevka. Višja stopnja ne vsiljuje svojega pravnega mnenja, le spodnje stopnje so na njeno izraženo pravno mnenje v poedinem primeru vezane. Pravilno se poudarja vodilna vloga vrhovnega sodstva, ki pa je odvisna formalno od spoštovanja zadevnih predpisov, stvarno od kvalitete sodstva. Tudi o pravnih vprašanjih se more dopustiti izvedenec, kolikor gre za obstoj pravnega predpisa. Ali § 7 odz. nosi fundament dogme o vseobveznosti in dograjenosti prava, je dvomljivo, že glede na delitev v javno in zasebno pravo. Dogme in fikcije so včasih le gola konstrukcija, zastiranja resnice. Naziranje, da so dobre šege pravila morale, je zastarelo; zdravi razum je vzvišen nad peripetijami moralnih bojev, le vsebinsko se dobre šege lahko trenutno krijejo z moralnimi pogledi. Kakor zakon je razumeti tudi dobre šege po času sodstva. Dobre šege kot objektivno

pravo so nevaren tekmeec zapisanega prava, ker so lahko močnejša, življenje uravnajoča sila (prim. n. pr. Keyserling *Südamerikanische Meditationen* str. 214 sl. glede „delicadeza“). Pisec bi moral poudarjati prvenstveno preventivni cilj pravnih predpisov. Očitnost po § 26 odz. pisec preozko tolmači, pomeni isto kakor jasnost. Previdno pa da pisec pravilno spoznati, da je argumentum doli postalo načelo pravnega življenja. O tem bi se dalo povedati mnogo več. Moti lahko, če pisec dvomi o pravilnosti naziranja, da izvestno ravnanje ni zoper dobre šege, ker je v zakonu predvideno ali priznano, češ, da so po mnenju pisca dobre šege močnejše kot zapisano pravo. Ali naj derogirajo zakon? Te moči jim pisec sam ne priznava. Meja med dobrimi šegami in „naravo stvari“ kot rezervo objektivnega prava je gibljiva. Predaleč gre pisec s trditvijo, da je moderna zakonodaja naravna pravna načela večinoma zapustila, prej bi govorili o začasni zatamnjeni, proti kateri pa se niti družba niti pravoznanstvo ni znalo boriti. Tudi sodstvo premalo išče opor v tem delu objektivnega prava.

Veliko preskromno mesto dovoljuje pisec mednarodnemu zasebnemu pravu, ki prodira vedno bolj v obče zasebno pravo. Podrobnosti spadajo res v mednarodno zasebno pravo, toda poznanje institutov ter refleksov zasebnopravne narave spadajo tudi k obćim naukom zas. prava. „Odkazovanje“, boljše napotitev kot zasebnopravni institut pisec oćigledno priznava, (dasi razlogov ne vzemo), pomembno slovstvo ga načelno ali deloma odklanja. O skupni napotitvi pisec ne govori (prim. § 60 čehosl. načrta). Katere državne pogodbe in katero zasebno pravo ustvarjajo, bi bilo vsaj kratko navajati. O pravu tujcev, vzajemnosti, retoriji, statutarjih teorijah itd. razpravljati, napotujejo že § 4, 34, 35—37, 300 odz., ki imajo svojo zgodovino. Opredeliti javni red je stvar zasebnopravnega slovstva, pisec šteje sem „najstrožje stopnje“ domaćega obj. prava. Vrhovno načelo pri tem bo pać lastna državna korist. Dodati bi kazalo, da je inoz. zakon razlagati po tam veljavnih pravilih, procesna pravila pa vedno po domaćem procesnem pravu. Tudi o medpokrajinskem pravnem prometu bi pisec moral v tej zvezi razpravljati in postaviti ustrezna načela. Tu seveda pridržalna klavzula in retorizija odpadeta. Manj kronistićna omemba mednarodnega zas. prava bi nedvomno razglednost ter vrednost knjige izdatno povećala.

Meritorno podaja pisec suho stanje materialnega prava po stanju z dnem 15. nov. 1943, oblićno pod zapor. toćkami 1—575, po vzorcu inozemskih komentarjev. S tem je pospešena praktićna preglednost, a ni dosežena, ker je vezava sorodnih toćk po pretežni većini opušćena. Preglednost pa na drugi strani moti, da poglavja nimajo oznaćbe in da se skupna slika enotne stvarine preveć drobi ter tako vćasih izveni skoro kot nekak kanon. Slovstvene vire navaja pisec pri posameznih poglavjih, slovenske, češke, nemške, švicarske. Vsekakor bi bilo porabiti tudi druga važna slovstvena dela, komentarje (Stubenrauch), sisteme (Pfersche, Demelius, Anders, Krasnopolski, Kafka itd.). Slovenski viri so oznaćeni, ne pa druga glasila. Glavna osnova je pać nedosegljivi Ehrenzweig, katerega zdravi pogled na življenje v veliki meri usmerja naše pravosodje, ter Klangov komentar, ki pa kot delo razlićnih avtorjev zahteva kritićno presojo, ker si njih naziranja deloma nasprotujejo.

Pri podajanju snovi se pisec strogo omejuje na veljavno pravo ter izogiba vseh dotikov s teorijami, pravno filozofijo, slovstvenimi šolami itd., kar smatramo za pomembni nedostatek knjige. Če je naloga slovstva, pravne norme tolmaćiti in sistematizirati, potem tudi le kratek prikaz veljavnega prava ne more pogrešati genetićno organske vezi s slovstvom, saj je pravna znanost njihov vir in sodnik znanstvene te-

koče orientacije ne more pogrešati, zlasti če se podaja na sklizko polje prostega pravosledstva.

Stvarni prikaz sloni na slovstveno ter v praksi doseženih nepobitanih pravnih izsledkih, pri pobijanem stališču pisec spor pač označuje, žal ne navaja nasprotujočih si utemeljitev. Tudi zavzema pisec le v redkejših primerih lastno stališče. Sodstvo se citira. Jednatost prikaza je velika prednost dela. Nekatera poglavja so izdelana kar dovršeno, n. pr. skupnostne lastnosti stvari, vrednost, cena in denar, javni svet in javna raba, poglavje glede pravnih poslov, njih oblike, dobroverno ravnanje itd., druga manj važna, n. pr. zaščita pravic, naročilo (modus) so izdelana premalo. K tej splošni oceni naj dodam nekatere podrobne opombe:

Pravica kot objektivni pojem ni moč in volja poedinca, ampak možnost uveljavljanja; le z aktom uveljavljanja kot vidnim izrazom volje preide možnost v subjektivno pravico.

Z obširno teorijo, ali gre pri pravnih predpisih za pravne norme ali samo smernice, se pisec ne peča. Mesto „prožno“ rabimo boljše „gibljivo“ pravo. Tudi marginalne rubrike služijo za razlago zakona. K razlagi § 6 odz. se zakonodavčeva volja ne da posneti iz materialij, (če jih ni, tudi ni volje?) nego le iz razglašenega zakona; kaj so duhovni očetje zakona res nameravali, je irelevantno. Svojtvenost pomena besede se ne ravna le po miselnosti ob času izdaje zakona, ker je zakon sicer enkratna, ampak trajajoča izjava zakonodavčeve volje. Pod t. 65 pisec sam misli na sedanjo zakonodavčevo usmerjenost. Metode razlage bi bilo navesti pred osnovami razlage. Dogma o enotnosti notranje sklenjenega zasebnega pravnega reda je *petitio principii*, zlasti novi čas odkriva prevelike razpoke. Logično bo nemogoče vse metode razlage v vsakem primeru porabiti, saj se križajo, najbrž hoče pisec povedati, da jih je izčrpati. Avtentična razlaga je po piscu obvezna, je pa sploh ni, ker je taka razlaga novi zakon le smiselno. Pisec sicer odklanja pravni čut splošnosti kot vir pravice, ne obrazlaga pa odklonitve, kar bi bilo na mestu glede na novejšo slovstvene težnje. Sodnikova vloga pri razmejitvi zasebnopravnega področja proti državi bi bila potrebna globokejših misli. Odprava ali preklic zakona, odnosno razveljava je po avtorju lahko smiselna, mišljena je pač vsebinska derogacija. K državnemu ozemlju spadajo tudi domača letala. Pojem pravne sposobnosti bi zahteval slovstvene jasnejšnosti, alj razume pisec pod tem tudi virtualno sposobnost, ne pove. Domnevo življenja pisec prej zanika kakor potrjuje, pravilno je, da take splošne domneve ni (§ 254, 256 np.). Protidokaz zoper sklep nepravdnega sodnika, ki nadomešča smrtni list, je po piščevem mnenju dopusten brez posebne obnove postopka bodisi v np. bodisi (arg. § 254 od. 1 cpp.) v cpp. Obnove postopka v np. vobče ni, ker se na osnovi drugačnega dejanskega položaja vedno lahko začne nov postopek. Službenost postopka in miselnost § 237, 238, 239 np. napotuje pač na np. Kdo naj bo toženec v pravdi? Zgolj proglasitev za mrtvega ne zadostuje, da bi se zakon smatral za razvezan, toda ne, ker je odločba (ne „razsodba“) potrdilo dejstev, ampak ker si je zakon zadevno rešitev pridržal (§ 235 np.). Odločba po § 9 zak. z dne 16. feb. 1883 drž. z. št. 20 v zvezi s § 112 odz. ne more biti samo potrdilo, da je pogrešanec umrl (in da je torej zakon po § 111 odz. naravno prenehal), ampak sodišče izreče, da je zakon smatratl za razvezan, ni torej le potrdilo dejstva, temveč oblikovalne narave in posledice, saj če sodišče predlog na razvezo zavrne, iz tega ne sledi še nujno, da zakon traja naprej, le zopetna poročitev je nedopustna. Predlog na razvezo zakona se lahko stavi posebej.

Pri omejitvah pravne sposobnosti bi bilo obravnavati vpliv nalezljivih bolezní.

Napis § 184 np. (in III/2 unp.) ni napačen in se ne misli na svojeupravnost, ampak na normalni primer odvzema svojepravnosti, kot sinonimnemu pojmu polnoletnosti. Pisec ne pove lastnega mnenja, ali izven oskrbe staršev živeči otroci lahko z darili razpolagajo. To bo odvisno pač od značaja in vrednosti darila. Pri obravnavanju starosti se je pozabilo navesti kot pravno važno 40. in 60. leto. Preozko tolmači kriterij pri derogacijski klavzuli čl. 2 od. 2 unp., ko meni, da § 4—6 (prav § 4 od. 2 in § 6) p. r. veljajo naprej; predmet je odvzem samopravnosti, t. j. pogoji in postopek za preklic; ti so novo urejeni v čl. 15—18 unp., kjer so določene materialnopravne posledice. Da veljajo § 176, 568, 718, 1210, 1494 odz. tudi za preklicane radi umobolnosti in slaboumnosti, pametna razlaga (§ 7) ne bo zanikala. Da pa za preklicance po čl. 16 od. 1 št. 2 unp. spet velja § 569 odz., je pač posledica, urejena v čl. 16 od. 2 l. c., ki je tudi v skladu s § 78 zb.; gotovo pa pri polni reformi te možnosti kot pravne posledice niso samostojni predmet, potreben rešitve po novem zakonu. Mesto „godni“ nedol. je rabiti zakoniti izraz „dorasli“ nedoletniki čl. 16 od. 2 unp.).

Pri realnih pravicah označuje pisec njihov pojem, ne razpravlja pa o načinu pridobivanja. Sem bi spadal nauk o real. bremenih. Jeli § 275 odz. po np. prizadet, se pisec ne izjavlja. Če se zahteva pristanek 25 letnega gluhonemca, ki ni slaboumen, za postavitev skrbnika, potem ne bo derogiran. Številne omejitve policijske narave v razpolagalni sposobnosti v zakonodaji glede prebivalstva bi bilo dobro omeniti n. pr. uredbo deželne vlade o varstvu umetnin Ur. L. 1921 64/128. Zbiralno imovino smatra pisec za fiduciarno, ne pove pa, komu so zbiratelji obvezni. Če se k imovini pridruži dopustni namen in organizacija, imamo vse znake pravne osebe! Osebo jamstvo na zunaj je quaestio facti. Usode imovine pravnih oseb pri delitvi državnega ozemlja se pisec ne dotika. razpolagalna pravica sorodnikov glede mrličevega trupla ne bo zasebnopravne narave. Lovne stvari smatra pisec za pridržane državi, dokler niso ujete; § 295 odz. zato ne daje osnove, nasprotno, smatra jih za nepremične.

Pri predmetnosti stvari bi bilo obravnavati položaj bogoslužnih stvari, pokopnih pravic, pokopališč, cerkvenih stolov itd. Piščevo mnenje, da šele upravni akt pot napravi javno, ima veliko za sebe, odrine pa vso dosedaj nasprotno sodstvo, ki pa je res rado javno rabo zamenjavallo z zasebno pravico. Navadno gre le za dokaz, da se pot ni izvrševala kot zasebna pravica, preko tega pa sodba glede javnosti ne more imeti pravnega učinka. Definicija premične stvari je pomotna: premakljivost ne sme tangirati substance, možnost poškodbe pri premaknitvi ni odločilna. Namesto „oprave“ se je udomačil izraz „dajatev“ (pozitivna storitev, neg. opustitev). Gospodarski namen kot razlog povezanosti pri „celotini“ pride premalo do izraza, enako ne pri ustvaritvi krajevne vezi pri priteklinah ter trajnosti namembe. Razpravljati bi bilo pri celotini, koliko je skupna ali posebna imovina lahko predmet razpolaganja ter obveze. O prestatku priteklinekega jamstva razpravljati je pisec prezrl. Dodati bi bilo, da se po § 67 zav. zak. pritekline lahko zavarujejo kot premičnine za sebe. V § 78, 79 np. navedena vrednost je konkretna, prometna in ni identična z ono po § 305 odz. Med absolutne pravice bi kazalo naštetí tudi avtorske in rudosledne pravice. Priznanje osebnostnih pravic po kaz. pravu je razveseljivo in pravilno; generalno pravno zaščito po vzorcu § 28 švic. obvez. prava bi nam lahko nadomestila bolj gibčna praksa. Odvetniška pisarna ni podjetje; odvetništvo je poklic javnega reda. Svojina na podjetju kot

imovinsko cenljiva pravica pridobiva vedno bolj na priznanju, kazati bi bilo na zaščito v zak. neloj. konk. Derivatívna pravica je „izvedena“ pravica („izvedenke“) ne „odvedena“ (kam?).

Pri odgovornosti železnic itd. gre manj za podjetniško odgovornost, kakor za več, za takozv. „prometno odgovornost“, ki se razvija kot posebna pravna panoga. Pisec navaja nov pojem „slučajnosti“ napram „naključju“, toda naštetí primeri so premalo tipični za kreacijo splošne misli in stvarne razlike ni videti. Ti primeri so presojeti po § 1306 odz. Slovstvo naj čim manj obremenjuje prakso in življenje s teoretsko subtilnim razlikovanjem! Teorija o juridični vzročnosti in od pisca zastopano mnenje določítve vzročnosti po pravičnem preudarku po okolnostih primera, se v glavnem cilju snideta, ker ta preudarek ni drugega kot zdravo razumevanje protipravnosti. Pravilno poudarja pisec razvo materialnega prava v smeri, da se naj restriktivna praksa emancipira od odz. ter se priznava negmotna škoda tudi pri deliktih in posegih, kjer ni posebej omenjena, in pri poslovnih nezvestobah. Tudi glede abstraktne škode gre razvoj za tem, da se pri institucijskih zahtevkih priznava. Po piščevém mnenju naj odloča čas odprave škode, ali in kako se naj upošteva pri tem že izgledi izvršbe? V takih primerih pač naturalna reparacija ni več „na mestu!“ Posebne določbe glede prometne odgovornosti imajo n. pr. zrakoplov. zak., zakon o odgovornosti železnic, kar bi bilo obravnavati. Pri pravnih poslih poudarja pisec skladnost zakonodavčeve volje z voljo strank, poudarek pa leži na volji strank, ki ji zaradi tega zakon priznava pravne posledice. Obširnega slovstva k vprašanju, ali je volja strank merodajna za pravni učinek, se pisec vobče ne dotika. Kot pravnotvorna upravičenja pojmuje pisec primere, ki smo jih razumevali kot pravna dejanja v ožjem smislu, kamor spadajo različne izjave volje ali tudi pravnoučinkovitega ravnanja (n. pr. vera, biti lastnik); toda vsi nauki okoli pravnih poslov so slovstveno sporni in premalo izklesani, tudi se jim pripisuje prevelika teoretska važnost. Najbrž zato se jim je pisec tudi ognil. Mogočnost in dopustnost procesnih dogovorov se ravna po piščevém mnenju po procesnem pravu, kolikor naj učinki na tem področju nastopijo. Toda sklepajo se izven procesa, zato je dejanje strank, ki niso procesna dejanja, presojeti po zasebnem pravu, kolikor pa imajo procesni učinek, po procesnem pravu. Pri poslovnih predpogojih pisec ne razloži razlike od poslovnih pogojev. Če pogoj odpade, posel ne velja, če odpade predpogoj, to ni nujno. Zakonitega načela zato ni, odločilo bo zdravo naziranje poštenega prometa. Slovstveno zelo osporavani pojem takozv. poslovne podlage smatra pisec v odz. deloma fundiran, ne snuje pa iz tega spoznanja nobenih zaključkov. Spremembo razmer uvažuje praksa brez omejitev pri preživnini otrok, ne pa v tem obsegu pri preživnini žene, javnopravni moment rodbinskega odnošaja stopa vedno bolj v ospredje. Ali daje pisec prednost tipičnim predpogojem ali clausuli rebus sic stantibus, ne pove jasno, enako ne, ali cl. r. s. st. priznava kot splošno načelo. Glede na načelo pogodbene zvestobe ter stalnosti jo imamo odklanjati. Če odreče razlaga volje strank, ne preostane drugega kot „narava stvari“. V tej zvezi bi bilo obravnavati devaluacijo in njen vpliv na pravne posle.

Namesto „naloga“ gre rabiti izraz „naročilo“, kakor ga naziva § 124 np. Tega nimamo le pri poslednjevoljskih naredbah, ampak pri vsaki imovinskopravni naklonitvi; pojem bi bilo razmejiti nasproti želji, nasvetu, modus simplex. O času izpolnitve pisec ne razpravlja, tudi ne o osebi upravičenca izpolnitve, niti o položaju, če izpolnitev celotno ali delno ni mogoča.

Pri nedopustnosti ravnanja bi bilo obravnavati primer, da privolitev krši dobre šege, vpliv „morale“ na dopustnost ravnanja in primere § 879 odz.

Pri razlagi pogodbene volje ne pride do zadostnega izraza, da je predpis § 915 odz. subsidiarne narave in iz načela poslovnega zaupanja rezultira institut konverzije, razen seveda pri prekanji. Pri lastnem kontrahiranju je dodati, da ga lahko zastopaneec dovoljuje ali odobruje. Dvojno zastopstvo je pri zakonitih zastopnikih dopustno, dokler ni kolizije. Pri nadaljevalni dolžnosti obseg poslov ni vedno isti, pri odvetniku le neodložni posli. Nekaj besed bi zaslužilo pooblastilno razmerje zakonitih ter uradnih zastopnikov zlasti državnega pravobranilstva. Naziv napačen posel rabi pisec za rojstne nedostatke posla; napako so napravile stranke, posel je torej pomanjkljiv. Ali pisec isto-veži absol. napačnost z ničnostjo, ne pove. Izven primerov § 1396, 1402 odz. pisec pripoznavo očitvidno odklanja, dasi se ne peča s teorijo, ki smatra za konstitutivni učin zadostno resno zatrjevanje pravice. Sodna praksa priznanju načelno ne priznava pravnotvornega učinka, ker je prestrog.

V nauku o zastaranju ni prikazano zastaranje predpisa in izterjave javnih dajatev; pri primerih krajše zastaralne dobe takozv. terjatev dnevnega prometa ali tekočih terjatev ne obrazlaga pisec razlogov krajše dobe. Poudariti bi bilo, da sem ne spadajo samo tekoči, ampak tudi redki posli in za večje zneske.

Popolnoma je pisec spregledal obravnavati razliko med zastaranjem in prekluzijo, odnosno primere zakonite „Befristung“, dasi spornost zadevne teorije in prakse to nujno zahteva, zlasti ker novejša praksa prekluzivnih rokov enako zastaranju ne upošteva več po službeni dolžnosti, k čemur bi se pisec moral izjaviti.

Zastaralne pogodbe omenja le smiselno, ko se omejuje na citacijo § 1502 odz. Toda če se stranke ne morejo vnaprej odreči zastaranju, ali dogovoriti daljših rokov, je pa bilo odgovarjati na vprašanje, ali se smejo vnaprej dogovoriti posebne zastaralne ovire. O tem pisec molči.

Vprašanje, ali zastara pravica ali zahtevek ali tožbena pravica, pisec postavlja, pa ne rešuje; o tem bi bilo glede na § 1451, 1479 odz. razpravljati (najsij gre za opustitev tožbe ali neizvrševanje pravice, vedno zastara le pravica).

Pri ročni zastavi (1485 odz.) se ne obravnava, ali in kdaj neha osebno in stvarno jamstvo in če se nanaša odložitvev zastaranja tudi na obresti, zlasti ker praksa to — nepravilno — dopušča.

Razlog daljšega zastaranja so tudi duševne napake. Zato velja § 1494 odz. tudi za osebe, preklicane po čl. 16 št. 1 unp.; pisec smatra to za sporno. Ne tožba, ampak sodba predpostavlja, da je zahtevek že dospel (§ 502 cpp.). Ne razpravlja se o vplivu delne tožbe na zastaranje; prekine samo delno, če se ne zahteva ugotovitev celote. Pri ugotovitvenem zahtevku (glede katerih se nezastarljivost le smiselno omenja) smatra pisec prekinitvev redoma za izključeno, drugi pisci jo dopuščajo, kar bo pravilneje (gl. incidentne ugotovitve), če ustreza postopna oblika redni naravi uveljavljanja. Žgolja pridružitvev kazenskemu postopku ni zadostna za prekinitve, ker treba v primeru zavrnitve na pravdno pot še vložiti tožbo. Kaj so „pravozatorni“ ugovori? Pisec pravilno meni, da lastninska tožba ne zastara, ker pravica ni naperjena proti določeni osebi; temu nasproti meni del starejšega slovstva, da lastninski „zahtevek“ zastara. Stališče pisca bi bilo zato podpreti: ni spora, da lastninska pravica ne zastara, logično torej tudi tožba ne more. Tako odz.

Pri prištetju zastarale dobe bi bilo obrazložiti, zakaj sprejema načelo sorazmernosti. Po namenu zakona bi šlo n. pr. pri prištetju od nefavorizirane osebe na favorizirano za podaljšanje za 10 let. Odločila je le praksa.

Dedna prijava po piscu ne prekine zastaranja, razlogov pisec ne pove. Drugi menijo, da prekinitev lahko nastopi, če se spor po § 98, 100 np. nadaljuje pred rednim sodiščem. Stališče pisca bi bilo podpreti z razlogi; je pravilno, ker kljub pravdi ter prisojilu lahko grozi dedinska tožba močnejšega dediča, ki je do zastaranja odprta. O zastaranju pogojnih in odloženih zahtevkih, vplivu odpovedi na zastaranje bi kazalo razpravljati. Preskromno je navedeno, kaj in zakaj naj spada pod „letne“ dajatve (§ 1480 odz.) in v katerem obsegu in kaj vse šteje kot tekoča terjatev pri krajšem zastaranju.

Pri judik. obligaciji je izostalo, da velja isto glede zastaranja tudi če gre za pogodbo, ki je izvršilni naslov (n. pr. not. akt). Ali je treba pri pravnomočni sodbi izvršljivosti? O tem pisec ne govori, ne o tem, kako zastarajo pri ponavljajočih se dajatvah sodbene dajatve, zlasti če obsoja sodba na bodoče dajatve. Ne obravnava se, kako se prekine zastaranje izvršljive terjatve in ali je izvedba izvršbe po § 1497 odz. potrebna.

Ne peča se pisec s primerom počivanja sodstva po § 1496 odz., prim. nar. z dne 30. 11. 1915 št. 368.

Pri presoji pripoznave zahtevka in rednega nadaljevanja post. po § 1497 odz. preide pisec obširno slovstvo ter judikaturu; na procesne predpise se je res ozirati, ali le smotrno. Vodilna misel more biti le, naj prekinitev odpade le, če je tožitelj trajno nedelaven, tudi če se n. pr. po mirovanju tožba ne povzame v zak. roku, ni nujno, da prekinitev ne nastopi; „redno“ se ne nanaša na pravdo ampak na pametne življenjske prilike. Praksa tu spet šepa za življenjem.

Pravne institute, ki spadajo kot zasebnopravni pod zaščito pravic, bi bilo obravnavati, zlasti materialnopravne predpogoje pravozaščitnega zahtevka, dej. stan. potreba, možnost zaščite, ki jih je ločiti od procesnih predpogojev. Če so ti podani, se na osnovi zasebnega prava lahko uveljavlja „tožbena pravica“. Oba zahtevka sta naperjena proti državi, drugi kot procesni istočasno proti določenemu nasprotniku, kar je treba razlikovati. Tosmerno ogromno slovstvo pisec preide, mogoče ker ti nauki še res niso nesporno dograjeni.

Če poudarja pisec procesualni interes pri tožbi in predlogu, misli najbrž na potrebo zaščite. Smo istega mnenja s piscem, da so dokazni dogovori dopustni, le kolikor jih zakon izrečno dopušča, toda kateri jih dopušča? Dogovori o pomenu kakega izraza se mi pa ne zde zasebnopravne narave, saj prejudicirajo sodni oceni, in praksa, ki tolerira tudi dogovore o dokaznem bremenu ter dokaznih sredstvih, spregleda, da o procesnih kot javnopravnih normah stranke ne morejo razpolagati in da je dokazna ocena ne samo pravica, ampak dolžnost sodišča.

Ip. in stz. šteje pisec med civilni sodni postopek, ki ga loči v razsodni in izvršilni, ne navajajoč zato posebnih razlogov. Pravni značaj ip. in stz. že dolgo ni več tako sporen. Dozoreva naziranje, da so tipi nesp. post., ki stoje snovno na meji procesnega in materialnega prava. Po pisцу pogrešamo splošno pravilo za razmejitve med cpp. in np., ki je jasno vsebovano v § 1, 263 np., tako da so v dvomu civilne zadeve odkazane v področje pravnega sodnika; da pravnopolitično razlogi in življenje silijo v nasprotno smer, de lege lata ne sme motiti. Pojma udeležencev ip. in np. pisec ne razmotriva, pojem je zgo'lj procesnopravne narave. Vsebina tožbe ne spada v splošni del, pač pa obravnavanje vrst tožba, ne gre pa samo za tožbe, ampak tudi za pred-

loge. Dajatveni, ugotovitveni in oblikovalni zahtevek bi bilo zato obravnavati tudi za obseg np. Trditev, da spore o računih zak. zastopnikov in varuhov odloča pravdni sodnik, je omejiti glede na § 175 np.

O materialnopravnih učinkih procesnega razmerja, — pojem je v slovstvu še zelo sporen, — menimo, ne gre govoriti, ker se ti učinki naslanjajo na zasebnopravne norme, le dejansko navezujejo na faze procesnega razmerja. Pisec je to spregledal. Zelo kratko se obravnava nauk o pravnomočnosti, pojma pravnomočnosti za področje np. pa pisec nedosledno ne obravnava; k splošnim naukom bi bilo šteti tudi vrste sodb, njih nadaljnje učinke, inozemske sodbe (izvršljivost, učinek dej. stanu), vpliv poštenosti na pravnomočne sodbe itd.

Lapidarno se obravnava zavarovanje pravic in zahtevkov po ip.; med pravnozaščitne zahtevke nasproti državi spada tudi zahtevek na zavarovanje dej. okolnosti (§ 480 cpp.), razen tega različna zavarovanja po np., česar pisec ne obravnava.

Formalni nedostatki notranje vrednosti knjige ne morejo zmanjšati, zadevajo pa občo vrednost kot lepotni pogreški. Navajanje zakonov se razločuje od dosedanjega običaja. Če pisec navaja n. pr. zak. drž. z. št. 20/1885, tedaj je s tem pre malo izpolnjen namen, bralcu omogočiti hitro najdbo pravega vira. Umestno je pač le navajanje: Zakon z dne 16. feb. 1885 drž. z. št. 20 ali: Zakon o osebnih imenih z dne 19. feb. 1929, Ur. l. 110, ali n. pr. zakon o državnem pravobranilstvu z dne 12. 7. 1954, Sl. l. 68/535 (torej najprej št. lista potem šele številko vsebine, po redi kakor se pač vir išče). Tudi navajanje odstavkov kot § 878 : 2 je neobičajno. Med okrajšavami nahajamo le del navajanih zakonov, izpuščeni so n. pr. cestni in vodovodni zakoni. Poglavlja nimajo nobene označbe, označiti bi jih kazalo s §, zaradi možnosti citacije. Avtorje in odločbe gre navajati pod črto, ne med besedilom. Moti, da je vsebina na koncu mesto uvodno itd.

Navedena razmišljanja nas napeljujejo do zaključne sodbe, da je pisec hotel podati osnovni oris veljavnega prava in da je ta uspeh v polni meri dosegel. Knjiga bo predvsem dragocena za učne namene akademskega naraščaja, tudi v praksi in poslovnem svetu bo dober vodnik, zlasti kolikor so jezikovne ovire duhovno kontinuiteto s prejšnjim stanjem pretrgale. V naši pravni zgodovini bo knjiga zayzela kot važen mejnik za nadaljnji razvoj našega pravnega življenja vedno častno mesto. Zato se pozdravom te knjige ne moremo boljše pridružiti kakor z željo, da bi ji kmalu sledili še prikazi drugih delov.

Dr. Anton Štuhec.

Vodopivec - Černe Katja: Statistična metoda v kriminalni etiologiji. Disertacija za dosego doktorske časti na juridični fakulteti v Ljubljani, 1944, ss. 182. Samozaložba.

Gornja disertacija razpravlja o nelahkem vprašanju. V domači strokovni literaturi pač nima predhodnika, ki bi to tako izčrpno in sistematično obravnaval. Po svojem predmetu spada tako v kriminologijo kakor tudi v statistiko. Obvladanje omenjenih znanstvenih disciplin kakor tudi osnov višje matematike je tedaj pogoj za uspešno obravnavo tega vprašanja. Pisateljica je svoje delo zasnovala na široki znanstveni podlagi. Poleg sodnih spisov, ki so ji služili kot snov statistične obdelave, je kritično proučila še 112 domačih in tujih strokovnih del. Že ta veliki izbor strokovne literature priča o pisateljicinem širokem znanstvenem obzorju, ki je morala skozi ta labirint več ali manj medseboj si nasprotujočih znanstvenih mnenj in naziranj, da je končno lahko prikazala pravo sliko o vprašanju.

Sistematično se deli disertacija na splošni in posebni del; na koncu pa so ji pridejani razni računi in statistične tabele. V prvem, splošnem delu obravnava pojem kriminalne etiologije, ki jo ima za nauk o vzrokih oz. činiteljih zločinstvenosti. Te vzroke pa moremo poznati šele tedaj, kadar na podlagi številnih opazovanj vseh nam znanih sestavin osebnega in družbenega življenja z večjo ali manjšo verjetnostjo izločimo one, ki očitujejo posebno krimogeno zveznost. V poglavju o metodološkem proučevanju obravnava najprej kriminalnoetiološke obrazce, ki tvorijo prvo stopnjo sistematičnega zbiranja podatkov za poznejšo praktično statistično obdelavo; za tem proučuje še posebej pomen in vlogo statistike v kriminalni etiologiji. Po pisateljičinem mnenju je tedaj glavna vloga kriminalnoetiološke statistike preskušnja hipotez, ki so jih postavili na podlagi realnega, toda nesistematičnega opazovanja množstvenih, za kriminalno etiologijo važnih pojavov. Statistika nam tedaj služi zgolj kot sredstvo, podobno kakor fiziologu mikroskop.

Posebni del nam predstavlja poskus uporabe statistike v kriminalni etiologiji. To je posebna razprava o 145 osebah, ki so bile obtožene zaradi naklepnih kaznivih dejanj zoper življenje v območju ljubljanskega okrožnega sodišča v letih od začetka 1925 pa do 1941. Že na prvi hip se nam zdi, da je gornje število primerov pač premajhno za statistično proučevanje, ki se vendar bavi le z mnogoštevilnimi pojavi. Tega se pisateljica tudi sama zaveda, ko pravi, da bo treba tako dobljene izsledke še preveriti na obširnejšem statističnem gradivu. Če se zavedamo, da znanstveno urejene jugoslovanske kriminalne statistike sploh ni bilo (kajti kriminalnostatistični podatki v „Statističnem godišnjaku“ nam zaradi premajhnega razlikovanja poedinih krimogenih činiteljev pač ne morejo služiti za znanstvena, zlasti še za kriminalnoetiološka raziskavanja), potem bomo še bolj cenili delo in napor pisateljice, ki je morala sama zbirati iz sodnih spisov vse podatke ter jih tudi pripraviti za statistično obdelavo. Pri zbiranju pa je zopet pogrešala enotnih in za znanstveno uporabo prirejenih obrazcev, ki bi jih morala justična uprava predpisati za sodišča in jetnišnice v kriminalnoetiološke svrhe, kakor to imamo že v nekaterih drugih državah. Tako so ji ostali sodni spisi kot edino dostopno gradivo. Če so zaradi tega kriminalnoetiološki zaključki te disertacije za gornje območje razmeroma majhni, je disertacija vendar pomembna iz drugih razlogov. Pisateljici se je namreč posrečilo dokazati sledeče: 1. da je matematična statistika tudi v kriminalni etiologiji kakor v kriminologiji sploh neobhodno potreben metodološki pripomoček in 2. da je kriminalnoetiološka statistična obdelava pogoj, da spoznamo resnične vzroke zločinstvenosti na določenem prostoru in v določenem času.

Predmet statistične obdelave v tej disertaciji so sledeča naklepno izvršena kazniva dejanja: umor, detomor in izpostavitve smrtni nevarnosti. To vrsto zločinov je pisateljica izbrala za svojo obdelavo zaradi tega, ker moremo ravno pri teh zaslediti najrazličnejše vplive, pri katerih bo laže presoditi pomen statistične obdelave kakor pa pri onih kaznivih dejanjih, pri katerih je že vnaprej mogoče domnevati, da je bil odločilen le vpliv pretežno ene in iste vrste vzrokov, kot so n. pr. gospodarski vzroki pri kaznivih dejanjih zoper imovino. Njeno delo je bilo poleg pomanjkanja pripravljenega statističnega gradiva precej otežkočeno tudi zaradi menjave kazenske zakonodaje po l. 1929. Zato je bilo treba spraviti razliko med avstrijsko in jugoslovansko kazenskopravno zakonodajo (zlasti, kar se tiče zunanjega dejanskega stanu glede gornjih zločinov) na enoten imenovalec, da morejo priti za statistično obdelavo v poštev.

Pisateljica obravnava nato zaporedoma biološke činitelje, nato okolje, prejšnje kazni in zaključuje s sociološkimi vzroki kaznivih dejanj. Pri tem je prišla do sledečih zanimivih zaključkov: 1. Biološki faktorji. Moški izvrše pri nas več umorov kakor ženske. Zadevno razmerje med obema spoloma je 3:1. Izvzeti so seveda detomori, kjer prihajajo že po zakonu kot neposredne storilke v poštev le žene. Glede starosti storilcev je dognala, da so moški že zgodaj prišli v položaj, da so postali morilci. Nasprotno pa so to postale žene v mnogo kasnejši življenjski dobi. Seveda to zopet ne velja za detomore, kjer prihajajo kot storilke v poštev skoraj izključno le mlade, neomožene žene. Glede telesnih in duševnih anomalij storilcev pisateljica ni prišla do zanesljivih zaključkov. 2. Pri okolju je ugotovila, da zločinstva zoper življenjski dobi. Seveda to ne kažejo velike zveznosti s slabim gospodarskim stanjem storilcev, kakor moremo to dognati n. pr. pri kaznivih dejanjih zoper imovino. Zopet moramo izvzeti detomore in verjetno tudi izpostavitve, kajti glede njih moremo domnevati, da so tudi ta dejanja v veliki meri odvisna od storilčevega gospodarskega položaja. Večinoma so tu storilke nezakonske matere. Glede izobrazbe storilcev pisateljica ni prišla do končnega zaključka; to pa zaradi tega, ker ni imela na razpolago izkustvenih podatkov o inteligentnosti in šolskih uspehih statistično proučevanih storilcev. Vendar pa je iz celotnega gradiva razvidno, da gornjih zločinov običajno ne vrše ljudje z višjo izobrazbo. S tem v zvezi je treba proučiti tudi poklicno razdelitev storilcev. V skupini umorov prevladujejo kot storilci pripadniki industrijsko-obrtnih poklicev, nato pridejo kmetje, mnogo manj pa so pri teh udeleženi pripadniki trgovinske-kreditne-prometne skupine. Pri detomorih je izkazana nadpolovična udeležba služkinj, tem sledijo kmečke žene (24%) in za njimi delavke (14%). Število izpostavitev je bilo premajhno, da bi mogli iz njega izvajati kakršne koli večje zaključke. 3. Pri socioloških vzrokih zločinov skuša pisateljica razlikovati med pojmom psihološkega nagiba in sociološkega vzroka dejanj, čeprav sama priznava, da med obema ni vedno mogoče potegniti ostre meje.

Omenjena kazniva dejanja ima pisateljica med vsemi za najbolj zavržna. Verjetno bi jih bilo mogoče skrčiti na najmanjši mero že s samo preobrazbo okolja. Pri tem pa je treba poudariti pomen izobrazbe, tako v moralnem kakor tudi v čisto praktičnem smislu, ko gre predvsem za pripravo za bodoči poklic (s. 150).

To so v glavnem praktični izsledki disertacije, kolikor se nanašajo na razmere območja ljubljanskega okrožnega sodišča. Mnogo večja pa sta pomen in vrednost disertacije v metodološkem oziru. Že zgoraj smo omenili, da nam je pisateljica s tem pokazala možnost in vrednost uporabe matematične statistike v kriminalni etiologiji. S tem, da poznamo vpliv poedinih bioloških in socioloških činiteljev, na večjo ali manjšo stopnjo zločinstvenosti v določenem kraju in času, moremo pravilno usmerjati tudi našo borbo za pobijanje zločinstvenosti.

Disertacija sama je pisana strogo znanstveno. Vendar moramo pri njej grajati preobširno uporabo tujk, ki jih lahko nadomeščamo z dobrimi domačimi izrazi. Tujkam se sicer v znanstveni literaturi ne moremo vedno izogniti, vendar pa lahko opustimo take kot so n. pr. instrument, interpretacija, ekonomski delikti, frekvenca, signifikantnost, distribucija itd. Toda to so formalne hibe, ki kvarijo le slog disertacije. Premalo jasno in znanstveno podprto pa so razmatranja o svobodi volje, ki jo ima za predpostavko z ničemer dokazano in z ničemer potrjeno (s. 38.) ter o v filozofiji tako spornem vprašanju determinizma in indeterminizma. V filozofiji vlada že od nekdaj o tem velik spor; v obeh taborih imamo velike duhove, tako da je treba z

znanstvenimi razlogi enih in drugih vsekakor računati in zaradi tega ta vprašanja tudi zahtevajo temeljitejšega in bolj jasnega obravnavanja. Sicer bi jih pa lahko brez škode za delo izpustila.

Vendar pa predstavlja navzlic tem nebitvenim hibam disertacija, ki jo je pisateljica pred fakulteto javno branila s summa cum laude, resno znanstveno delo, ki kaže tudi na strogo merilo ocenjevanja znanstvenih del ustanove, ki jo je kot uspelo odobrila.

Dr. R. Trofenik.

JUDr. Kop František: Vývoj metropolitní pravomoci v církvi západní. I. — Češka akademija znanosti in umetnosti. Praga 1941. Vel. 8^o, str. 124.

Pisec si je zastavil nalogo, obdelati v obširni monografiji razvoj jurisdikcijske oblasti metropolitov (t. j. predstojnikov cerkvenih pokrajin) v zapadni Cerkvi od njenih zgodovinskih začetkov pa vse do pravnega stanja, kakor ga ureja sedaj veljavni cerkveni zakonik (codex iuris canonici). V tem cilju sledi smernicam velikega pravnega zgodovinarja in kanonista U. Stutza (pod čigar močnim vplivom je tudi novejša češka cerkvenopravna veda), ki je zahteval pri znanstveni obravnavi pravnih problemov strogo ločitev njihovih pravnozgodovinskih in pravnodogmatičnih prvin. Pisec ima zato namero, podati najprej pravnozgodovinsko razvojno ozadje izbrane snovi, nato pa njeno sedanjo pravnodogmatično obdelavo, ki naj tako pridobi na globlini in zanimivosti. Doslej objavljeno delo obsega samo prvi najkrajši del pravnozgodovinskih izvajanj. Podaja oris, kako so zaradi praktičnih potreb po običaju nastale cerkvene pokrajine kot zveze škofijskih cerkvenih občin, v katerih se je povzpел škof glavnega mesta cerkvene pokrajine, ki je bilo večinoma tudi glavno mesto dotične državne pokrajine, do neke višje oblasti nad ostalimi škofi, katero je izvrševal bodisi sam, bodisi skupno z ostalimi škofi svoje pokrajine na pokrajinski sinodi; kako je ta prva višja cerkvena organizacijska enota dobila zakonsko priznanje na prvem vesoljnem cerkvenem zboru v Niceji (325) in kako je do kraja 5. stoletja na zapadu pričela prihajati čedalje bolj v odvisnost rimskega škofa, čigar primacialna vodstvena oblast se je tedaj že občutno začela uveljavljati. Že to delo daje piscu priliko, da pokaže svoje odlike. Prva je ta, da daje pisec prednost težkim, zamotanim, pri tem pa razsežnim vprašanjem, ki segajo prav v ustavne osnove zapadne Cerkve. To velja vsaj za tisti čas, ko še ni povsem ustaljeno pravno razmerje med rimskim in ostalimi škofi. Ta neustaljenost prihaja do izraza v menjajočem se episkopalnem ali papalnem pojmovanju Cerkve, ki se enkrat zamišlja kot zveza škofij ali vrhovna zveza v pokrajine združenih škofijskih zvez, katerim načelujejo metropolit, drugič kot enotno, centralistično izgrajeno občestvo, katerega na zunaj predstavlja papež. Pri vsem tem pa je treba še stalno imeti na umu vpliv, ki ga je imela na ta notranja cerkvena ustavna vprašanja svetna oblast. Zato zahteva pravnozgodovinska plat razprave dobro poznavanje splošne cerkvene in cerkvenopravne zgodovine posebej, poleg tega pa še ustrezne svetne zgodovine in ostro razčlenbo centralističnih in konfederacijskih stremeljenj, porajajočih se v cerkvi bodisi iz notranjih povodov in pobud bodisi pod zunanjim vplivanjem svetne oblasti. Tej nelahki nalogi je pisec popolnoma dorasel. Stvarno prikazuje razvojna stremjenja za prvih pet stoletij, kjer vpliva svetne oblasti v tej smeri še ni toliko čutiti, pač pa je v ospredju boj škofov proti naraščanju metropolitove moči, kar daje rimskemu škofu priložnost, da čedalje uspešneje uveljavlja svojo vrhovno cerkveno vodstveno oblast na zapadu. Obširno in kritično se pisec pri tem poslužuje mero-

dajnih virov in slovstva. Tvarina je podrobno zajeta in smiselno razporejena v posamezna poglavja. Na njih koncu so vedno glavna dognanja strnjena v nekaj jedrnatih stavkov, kar je preglednosti izvajanj zelo v prid. Želimo piscu, da bi mogel kmalu objaviti vse svoje delo, ki bo lepo obogatilo cerkvenopravno slovstvo. V korist stvari bi bilo, če bi pisec nato podal svoja dognanja vsaj v izvlečku še v kakšnem drugem jeziku, da bi tako postala dostopnejša širšemu krogu čitateljev.

Dr. Gorazd Kušej.

Dr. Eberl Erik: Ali določba zadnjega stavka 2. odstavka § 5 zakona o lovu res ovira zaokrožitev (arondacijo) sosednjega lovišča? Ponatis iz Lovskega Zbornika, Ljubljana, 1944.

Economist, Zagreb, 1944. God. X. br. 1—3.

Mjesečnik, Zagreb, 1944. God. LXX. br. 6.

Mjesečnik, Zagreb, 1944. God. LXX. br. 7—8.

Mjesečnik, Zagreb, 1944. God. LXX. br. 9.

Mjesečnik, Zagreb, 1944. God. LXX. br. 10.

Mjesečnik, Zagreb, 1944. God. LXX. br. 11.

Dr. Sajovic Rudolf: Izvršilni postopnik. Tolmač k zakonu o izvršbi in zavarovanju. Društvo Pravniki, Ljubljana, 1944. Str. XII + 560.

Dr. Vilfan Sergij: Očrt slovenskega pravnega narodopisja. Ponatis iz Narodopisja Slovencev, Ljubljana, 1944. Str. 217—262.

Razne vesti.

Vsučiliški profesor Aleksander Maklecov — šestdesetletnik, Redni profesor za kazensko pravo in kriminologijo na pravni fakulteti v Ljubljani **Aleksander Vasiljevič Maklecov** je dne 16. novembra t. l. (po julijanskem koledarju dne 5. novembra) obhajal svoj šestdeseti rojstni dan. Rodil se je l. 1884 v Gorodnem, okrajnem mestu harkovske gubernije, kjer je bil njegov oče ravnatelj realke. Po dovršeni klasični gimnaziji v Penzi se je vpisal najprej na filološko, nato pa na pravno fakulteto univerze v Harkovu. Pravne študije je dovršil l. 1908 z odličnim uspehom. Že kot visokošolec se je s posebno vnemo zanimal za kazensko pravo. O tem priča tudi, da mu je univerza kot visokošolec podelila zlato kolajno v priznanje za odlično ocenjeno znanstveno delo „Vrste krivdnih oblik v kazenskem pravu“. Po dovršeni pravni fakulteti se je začel pripravljati za znanstveno kariero, hotel je postati profesor prava. Tako je l. 1912 napravil z odliko vse izpite za magistranda kazenskega prava in kazenski sodni postopek. Magistrand prava je imel po ruskem univerzitetnem pravu že veniam legendi, podobno kakor pri nas privatni docenti. Od l. 1912 do 1919 je predaval najprej kot docent, nato kot izredni profesor na harkovski pravni fakulteti materialno in formalno kazensko pravo. Poleg tega je bil l. 1915 imenovan še za profesorja prava na poljedelski visoki šoli v Novem Aleksandrijsku pri Harkovu. L. 1914 je šel kot štipendist ruske vlade v Berlin, kjer je delal v seminarjih slovitih profesorjev kriminalistov in internacionalistov Franca v. Liszta in Josefa Kohlera. Ker je kmalu nato izbruhnila vojna, je moral svoje znanstveno delo v inozemstvu prekiniti ter se vrniti v domovino.

V marcu 1920 je zapustil Rusijo. Najprej se je naselil v Jugoslaviji. Tu je posloval kot upravnik ruskega šolskega odseka. L. 1922 pa